

بررسی جامعه شناختی عوامل مؤثر بر اعتماد اجتماعی شهروندان به پلیس نمونه مورد بررسی شهرستان بزم

نعیما محمدی^۱

از صفحه ۵۹ تا ۸۰

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی جامعه شناختی عوامل مؤثر بر اعتماد اجتماعی بازاریان شهرستان بزم نسبت به پلیس در سال ۱۳۹۲ می‌پردازد. مسئله مورد نظر در این تحقیق شکاف میان اعتماد بین شخصی و اعتماد تعمیم یافته در مقایسه با اعتماد نهادی نسبت به پلیس است. با توجه به اهمیت جایگاه پلیس در ایجاد نظم و امنیت به ویژه در شهرستان بزم که در یک دهه گذشته زلزله مرگباری را تجربه کردند، میزان مشارکت نهادهای مردم محور با پلیس میزان اعتماد نهادی را در این شهرستان به شکل معناداری متأثر ساخت. در این پژوهش که با روش پیمایش و تکنیک پرسشنامه انجام گرفت؛ با استفاده از آزمون رگرسیون و تحلیل مسیر به تبیین شدت تأثیر متغیرهای احساس امنیت، تمایل به مشارکت و رضایتمندی از عملکرد پلیس در تقویت اعتماد نهادی پرداخته است. نتایج تحقیق نشان داد که مشارکت اجتماعی و احساس امنیت شهروندان به صورت غیرمستقیم به ترتیب با شدت ۰/۱۵۲ و ۰/۲۷۴ بر اعتماد نهادی تأثیر گذاشته است. همچنین نتایج این تحقیق نشان داد که رضایتمندی از عملکرد پلیس از طریق تأثیرگذاری بر متغیر مشارکت اجتماعی به مقدار ۰/۵۴۲ و احساس امنیت با مقدار ۰/۴۳۸ به صورت غیر مستقیم منجر به افزایش اعتماد نهادی نسبت به پلیس شده است.

واژه‌های کلیدی: اعتماد اجتماعی، احساس امنیت، مشارکت اجتماعی و رضایتمندی از عملکرد پلیس.

۱ - استادیار جامعه‌شناسی و عضو هیأت علمی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان - ایران. naima..

مقدمه و بیان مسئله

در شهر بم بعد از بحران زلزله که تا حدود ۴۰ هزار نفر جان خود را از دست دادند بیش از ۱۰۰ هزار نفر بی سرپناه شدند و تا ده ماه پس از وقوع آن هنوز ۴۰۰۰ خانوار در چادر زندگی می کردند. موضوع اعتماد به پلیس از اهمیت زیادی برخوردار است. با توجه به این که نیروی انتظامی بم در زمره اولین و مهم ترین نهادهای امنیتی بود که به منظور مواجهه با ناامنی و بی نظمی وارد منطقه شد و در نتیجه مشارکت مردمی امکان مهار بحران در قالب اعتماد به پلیس تسهیل شد.

در شرایطی که نتایج تحقیقات مختلف نشان از افزایش شکاف میان اعتماد بین شخصی با اعتماد نهادی در ایران دارد و همزمان با کاهش میزان اعتماد نهادی، نظم و انسجام اجتماعی نیز با چالش هایی مواجه می شود و این امر در جامعه مدرن و تنش زا تر هم شده است، بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر اعتماد نهادی موضوعیت بیشتری هم می یابد. اساساً لازمه زندگی جمعی اعتماد از نوع عام و تعمیم یافته در کنار تقویت بسترهای اعتماد نهادی است. از همین رو شرط برقراری ارتباط با دیگران در جوامع مدرن این است که افراد پیوندهای خود را و رای اجتماعات محلی گسترش دهند و این منوط به آن است که برخلاف آنچه در جوامع سنتی رایج است افراد، کسانی را که دوست نیستند، دشمن نبینند، غریبه دشمن تلقی نشود و خاص گرایي در روابط جای خود را به عام گرایی دهد (انعام، ۱۳۸۱: ۶). با وجود خطرات و آسیب هایی که در اثر کاهش اعتماد نهادی برای جامعه رخ می دهد، برخی صاحب نظران شواهد بسیاری دلالت بر کاهش اعتماد اجتماعی در تمام ابعاد روابط کنش گران در ایران دارد و نظرسنجی های جدید نیز نشان می دهند در این بین کمترین میزان اعتماد، نسبت به سازمان ها و نهادهای دولتی می باشد. به عنوان مثال در تحقیق از کیا تحت عنوان «نقش اعتماد اجتماعی در مشارکت مردم» نشان داد ۷۱ درصد مردم اعتمادشان به دولت پایین و متوسط بوده است، این امر نشان می دهد که مردم به نهادهای دولتی، اعتماد زیادی ندارند (از کیا، ۱۳۸۸: ۹۱).

در تحقیقی دیگر که توسط ادیبی و همکاران تحت عنوان «سنجش اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در شهرستان های چهارمحال و بختیاری» انجام داده اند ۱۹/۵ درصد پاسخگویان واجد اعتماد نهادی بالا، اعتماد نهادی ۶۲/۵ درصد از پاسخگویان متوسط و پایین بوده و ۱۸ درصد اصلاً اعتمادی به نهادها و سازمان ها نداشتند (ادیبی سده و دیگران، ۱۳۸۹: ۱۱۹).

همچنین در تحقیقی که افشانی و همکاران در شهر یزد انجام داده اند، صرفاً ۹

درصد از پاسخگویان اعتماد نهادی بالایی داشته‌اند (افشانی و دیگران، ۱۳۸۸: ۶۶) نتایج تحقیقات فوق نشان می‌دهند که مردم به نهادها و سازمان‌های دولتی اعتماد زیادی ندارند که این امر می‌تواند باعث کاهش بازدهی آنها شود. اما بیشترین آسیب را از کاهش اعتماد مردم، نهادهایی متحمل می‌شوند که کار ویژه آنها تأمین نظم و امنیت افراد جامعه است، از جمله نیروهای انتظامی؛ چرا که موفقیت چنین سازمان‌هایی منوط به این است که مخاطبان شان به آنها اعتماد کرده و ایدئولوژی آنها را بپذیرند و در صورت عدم اعتماد عملاً این سازمان‌ها در انجام وظیفه اصلی خود شکست می‌خورند.

آنچه در این تحقیق مدنظر قرار گرفته است، وجود شکاف میان اعتماد بین شخصی و اعتماد تعمیم یافته در مقایسه با اعتماد نهادی در ایران است. شواهد زیادی نشان می‌دهد در میان مردم بم که در نتیجه تجربه یک بحران طبیعی، احساس ناامنی را در حافظه تاریخی خود دارند، از طریق تجربه مشارکت محلی نقش مهم و مؤثری در اعتماد اجتماعی نسبت به نیروی انتظامی دارند. سنجش عوامل مؤثر در افزایش اعتماد نهادی مردم در شهرستان بم مهم‌ترین مسئله در این تحقیق است. زیرا چنانچه این مسیر تحلیل جامعه‌شناسانه شود؛ امکان انتقال الگویی، منجر به افزایش اعتمادی نهادی و کاهش فاصله اعتماد نهادی و تعمیم یافته در مقایسه با اعتماد نهادی به پلیس فراهم می‌شود.

نظر به آن چه مطرح شد پرسش اساسی تحقیق حاضر این است که چه عواملی باعث افزایش میزان اعتماد نهادی نسبت به نیروی انتظامی در شهرستان بم شده است؟

مبانی نظری

به رغم تعاریف مختلفی که از اعتماد توسط اندیشمندان جامعه‌شناسی صورت گرفته است، هر کدام از تعاریف موجود به جنبه‌ای از اعتماد اشاره دارند، برخی وجوه اشتراک در تعاریف فوق به چشم می‌خورد، که به چند مورد از آنها اشاره می‌شود:

اعتماد همواره دارای دو عنصر می‌باشد؛ اعتمادکننده و اعتماد شونده.

در زمینه اعتماد همواره مفهوم ریسک وجود دارد بدین ترتیب که پیش بینی دقیق امور امکان پذیر نیست و به نوعی هم انتظار سود و هم احتمال زیان ناشی از اعتماد وجود دارد و فرق اساسی اعتماد با اطمینان در همین مسئله ریسک است چرا که در اطمینان ریسکی وجود ندارد و مطمئناً نتیجه سودآور خواهد بود.

حسن ظن مهم‌ترین عنصر و هسته اعتماد می‌باشد، چرا که با وجود عدم

قطعیت‌ها و وجود خطر در روابط، افراد به خاطر حسن ظن و احساس مثبتی که به یکدیگر دارند؛ به هم اعتماد می‌کنند.

در مقوله اعتماد بیشتر آینده‌مدنظر است و انتظار از یک امر آتی مطرح می‌باشد. هدف و مقصود هر دو طرف اعتمادکننده و اعتمادشونده، دستیابی به اهداف و منافع خود و به حداقل رساندن زیان ناشی از تعامل اجتماعی مبتنی بر اعتماد است. اعتماد در پهنه روابط اجتماعی شکل می‌گیرد.

در مجموع با توجه به تعاریف اعتماد از دیدگاه‌های صاحب نظران می‌توان گفت اعتماد دارای معانی گوناگونی است که گاهی مترادف اطمینان، ایمان، وابستگی، وثوق و اتکاپذیری به کار می‌رود.

بنابراین اعتماد اجتماعی را می‌توان انتظارات و تعهدات اکتسابی و تایید شده به لحاظ اجتماعی دانست که افراد نسبت به نهادها و سازمان‌های مربوط به زندگی اجتماعی شان دارند. اعتماد یعنی اینکه فرد در مورد یک موضوع خاص و یا در مورد چگونگی رفتار دیگری در آینده انتظاراتی داشته باشد. در واقع اعتماد داشتن، دید مثبت و حسن ظن نسبت به افراد جامعه می‌باشد که تسهیل‌گر روابط اجتماعی است، در این تعامل اجتماعی دو عنصر اساسی وجود دارد: اعتمادکننده و اعتمادشونده؛ اعتمادشونده می‌تواند فرد، گروه، خانواده، سازمان، نهاد و... باشد؛ در این تعامل، طرفین، انتظار برآورده شدن منافع شان را دارند. به طور خلاصه اعتماد کردن یعنی اعتقاد به اینکه نتایج کنش یک فرد یا یک سازمان یا یک گروه و... از نظر فرد و یا گروه و حتی سازمانی دیگر مناسب خواهد بود (Luhmann, ۱۹۷۹ به نقل از قدیمی، ۱۳۸۶).

چارچوب نظری تحقیق

تبیین نظری رابطه احساس امنیت و رضایتمندی با اعتماد اجتماعی:

گیدنز قضایای روانشناختی را در موضوع اعتماد مؤثر قلمداد کرده است و با بحث از اعتماد بنیادین که مفهومی متعلق به اریکسون است، ریشه اعتماد را در وثوق و اطمینان به اشخاص صالح و معتبر مربوط می‌داند که معمولاً از نخستین تجربیات کودکی حاصل شده است. به نظر وی اعتماد بنیادین اضطراب را کاهش می‌دهد، نوعی احساس تداوم و نظم در رویدادها (حتی رویدادهایی که به طور مستقیم در حوزه ادراک شخص قرار ندارند) امنیت وجودی را در فرد به وجود می‌آورد و به مثابه یک پیله حمایتی از فرد حمایت می‌کند (گیدنز، ۱۳۷۸: ۳۲۳). به اعتقاد وی، بسیاری از افراد، در احترامی که به نشانه‌های نمادین و نظام‌های تخصصی نشان می‌شوند، گویی وارد نوعی چانه زنی با مدرنیته می‌شوند و در

نهایت حاصل این امر حالتی است که گیدنز به طور خلاصه آن را احساس ناامنی وجودی می‌نامد (گیدنز، ۱۳۸۰: ۱۰۷). امنیت وجودی یکی از صورت‌های مهم احساس امنیت به معنای وسیع آن است. این اصطلاح به اطمینانی برمی‌گردد که بیشتر انسانها به تداوم تشخیص هویت خود و دوام محیط‌های اجتماعی و مادی کنش در اطراف خود دارند. احساس اعتمادپذیری اشخاص و چیزها که برای مفهوم اعتماد بسیار مهم است، برای احساس امنیت وجودی نیز اهمیت اساسی دارد. به همین خاطر این دو احساس از جهت روانشناختی پیوند نزدیکی باهم دارند. این امنیت پدیده‌ای عاطفی است که در ناخودآگاه ریشه دارد. احساس این نوع امنیت از نخستین روزهای زندگی به واسطه عادات و امور روزمره در فعالیت‌های انسان پدید می‌آید. سرچشمه این امنیت را باید در برخی تجربه‌های دوران کودکی پیدا کرد. در افراد بهنجار در اوایل زندگی، یک مقدار اعتماد اساسی به خود نشان داده می‌شود که آسیب‌پذیری‌های وجودی را سرکوب یا کند می‌کند یا به عبارت دیگر، انسان‌ها نوعی تلقیح مصنوعی می‌شوند که آنها را در برابر دلهره‌های وجود که همه انسانها بالقوه در معرض آنها قرار دارند، محافظت می‌کند. عامل این تلقیح شخصیتی است که مواظبت اساسی را در دوران کودکی به عهده دارد که برای بیشتر آدمها این شخصیت همان مادر است (همان، ۱۱۲).

اعتماد، امنیت وجودی و احساس تداوم در مورد عوامل و اشخاص در شخصیت بزرگسالی سخت به هم وابسته باقی می‌مانند (افشانی، ۱۳۸۸: ۵۴). گیدنز معتقد است که مدرنیته احتمال خطر را در بعضی از حوزه‌های شیوه‌های زندگی کاهش می‌دهد، ولی در عین حال پارامترهای خطر آفرین نوین و کاملاً ناشناخته‌ای را نیز به همان حوزه‌ها وارد می‌سازد. از نظر وی دنیای مدرنیته کنونی آکنده از تهدیدها و خطرهایی هول‌انگیز و وحشتناک است، نه به این علت که به طرز اجتناب‌ناپذیری به سوی مصیبت و فاجعه پیش می‌رود، بلکه به خاطر اینکه خطرهای احتمالی بی‌سابقه‌ای را وارد میدان می‌کند که نسل‌های پیشین به هیچ وجه با آنها سروکار نداشتند (کسل، ۱۳۸۳: ۳۹۷). او معتقد است اعتماد از خصلت‌های مدرنیته است و ده عنصر مهم را در اعتماد دخیل می‌داند: کمبود اطلاعات، وابستگی به احتمال، نشأت از ایمان، معطوف بودن به نشانه‌های نمادین یا تخصصی، اطمینان به اعتمادپذیری یک شخص یا یک نظام، اجتماعی بودن فعالیت‌های بشری، مخاطره و خطر، هم‌بافته بودن مخاطره و اعتماد، مخاطره تنها با کنش فردی ارتباط ندارد و در نهایت متضاد امنیت صرفاً بی‌اعتمادی نیست (گیدنز، ۱۳۸۴: ۴۱-۴۲).

جان کلام گیدنز درباره رابطه اعتماد و امنیت هستی‌شناختی در این عبارت نهفته

است که: «انسان نیاز به احساسی دارد که او را به تداوم وجودی خودش اطمینان دهد.» بنابراین اعتمادپذیری مبتنی بر قابل اعتماد بودن و دلسوز بودن افراد بشری است. اطمینان داشتن از قابل اعتماد بودن یا صداقت دیگران نوعی عادت عاطفی است که اگر به هر دلیلی از بین برود و کسانی که با فرد تعامل دارند نخواهند قابل اعتماد بودن خویش را تداوم بخشند؛ نوعی اضطراب تداوم می یابد.

نکته حائز اهمیت این است که امنیت با احساس امنیت دو مسأله متفاوتند؛ امنیت بعد عینی و احساس امنیت بعد ذهنی محسوب می شوند. هر شخصی ممکن است به خاطر عواملی که امنیت را در جامعه کاهش می دهد، احساس ناامنی کند. احساس امنیت ترکیبی از عوامل فردی، روانی و اجتماعی است. بررسی های انجام گرفته در کشورهای مختلف نیز بیانگر این است که عموماً احساس امنیت بین شهروندان در اکثر نقاط دنیا به نسبت وجود امنیت، پایین تر است. این نسبت در ایران در مقایسه با کشورهای انگلستان و استرالیا با توجه به میزان وجود امنیت بسیار پایین است. به عنوان نمونه در ایران نرخ سرقت از منزل به ازای هر هزار منزل ۵، در انگلستان ۲۰ و در استرالیا ۲۵ مورد است. با توجه به این نتایج احساس امنیت شهروندان ایرانی نسبت به این دو کشور کمتر به دست آمده است (رجبی پور، ۱۳۸۴: ۶۸).

نظر به آنچه مطرح شد احساس امنیت مقوله ای ذهنی است نه عینی و واقعی چرا که احساس امنیت ارتباط مستقیم با ذهنیت و ادراک افراد از تهدیدات دارد. احساس امنیت از خود امنیت مهمتر است. به عنوان مثال وقوع جرمی خاص ممکن است تنها چند نفر قربانی داشته باشد، در صورتی که همین حادثه باعث ایجاد رعب و وحشت و ناامنی در میان تعداد زیادی از افراد می شود. در واقع آنچه برای ما واجد اهمیت است میزان جرایم و خشونت هایی نیست که در کشور اتفاق می افتد، بلکه نگرش مردم نسبت به میزان جرایم و خشونت هاست و آن متغیری که روی تصمیم گیری افراد برای اعتماد کردن یا اعتماد نکردن تأثیر می گذارد نه میزان امنیت عینی و واقعی بلکه میزان احساس امنیت است. بنابراین مطابق با پیشینه تئوریک (نظریات لوهمان، اینگلهارت، فوکویاما، گیدنز، رزستین و استول) انتظار می رود هر چه احساس امنیت بیشتر باشد؛ اعتماد اجتماعی نیز بیشتر شود و بالعکس.

تبیین نظری تأثیر مشارکت اجتماعی بر اعتماد اجتماعی

مشارکت اجتماعی را می توان فرآیند سازمان یافته ای دانست که افراد جامعه به صورت آگاهانه، داوطلبانه و جمعی با در نظر داشتن هدف های معین و مشخص، که منجر به سهم شدن در منابع قدرت می گردد، تعریف کرد. نمود این مشارکت

وجود نهادهای مشارکتی چون انجمن‌ها، گروه‌ها، نهادهای سازمان‌های محلی و غیردولتی هستند (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۰: ۱۵-۱۶).

مشارکت را نوعی کنش هدفمند نیز دانسته‌اند که در فرایند تعاملی بین کنش‌گر و محیط اجتماعی او در جهت نیل به هدف‌های معین و ازپیش تعیین شده نمود پیدا می‌کند (محسنی تبریزی، ۱۳۶۹: ۱۱۶). با توجه به تعاریف فوق از مشارکت اجتماعی یکی از پیششرط‌های مشارکت وجود نهادهای و شکل‌هایی است که مشارکت افراد را جلب کند.

دورکیم به نقش و کارویژه تشکل‌ها اشاره می‌کند و بر وجود گروه‌های حرفه‌ای و گروه‌های واسط به عنوان کانال‌هایی تأکید دارد که می‌توانند روابط صحیح میان فرد و دولت را تنظیم کنند، وی معتقد است که آنها از تسلط و غلبه یکی بر دیگری جلوگیری کرده و انتقال و درونی کردن برخی علائق جمعی را هموار می‌کنند (آرون، ۱۳۷۴: ۴۱۶).

بنابراین دورکیم در بحث پیرامون اخلاق اقتصادی و نظم کلی در جوامع مدرن و شرایط جلوگیری از پدید آمدن وضع آنومیک بر ضرورت گسترش گروه‌های شغلی و تشکل‌های حرفه‌ای تأکید می‌کند (دورکیم، ۱۳۶۹: ۱۱) مشارکت چنانچه بر پایه و مبنای صحیح پایه گذاری شود، نتایج مثبت زیادی به دنبال دارد که از جمله آنها این است که اعتماد مردم به یکدیگر افزایش می‌یابد (کلتنه، ۱۳۸۱: ۲۵۷).

پاتنام در انتزاعی‌ترین سطح، میزان تعامل و ارتباط را عامل به وجود آورنده اعتماد می‌داند. او شرکت در انجمن‌های مدنی را که موجب تعامل بیشتر افراد می‌شود، موجب اعتماد می‌داند. وی معتقد است اعضای انجمن‌ها از افراد مشابه خود که عضو هیچ انجمن یا نهادی نیستند مشارکت اجتماعی بیشتری دارند؛ زمان بیشتری را با همسایه‌های خود سر می‌کنند و از اعتماد اجتماعی بالاتری برخوردار هستند. پاتنام در مورد رابطه مشارکت و اعتماد نه به یک رابطه خطی، بلکه به رابطه متقابل این عوامل توجه دارد. اعتماد اجتماعی، هنجارهای معامله متقابل، شبکه‌های مشارکت مدنی و همکاری موفقیت‌آمیز، به صورت متقابل یکدیگر را تقویت می‌کنند. وجود نهادهای همکاری‌جویانه کارآمد، مستلزم مهارت‌ها و اعتماد بین اشخاص می‌باشد اما این دو نیز به نوبه خود به وسیله همکاری سازمان یافته تلقین و تقویت می‌شوند. هنجارها و شبکه‌های مشارکت مدنی، به رفاه اقتصادی و اجتماعی کمک می‌کند و توسط این رفاه تقویت می‌شوند (پاتنام، ۱۳۸۰: ۳۰۹).

از نظر پاتنام سرمایه اجتماعی آن دسته از ویژگی های سازمان اجتماعی است که هماهنگی و همکاری را برای منفعت متقابل تسهیل می کند. این ویژگی ها عبارتند از:

شبکه ها

شبکه های رسمی و غیررسمی ارتباطات و مبادلات در هر جامعه ای اعم از مدرن و سنتی اقتدارگرا و دموکراتیک، فتودالی یا سرمایه داری وجود دارند، شبکه ها به دو نوع تقسیم می شوند: افقی و عمودی. در شبکه های افقی شهروندانی عضویت دارند که دارای قدرت و وضعیت برابری هستند. در شبکه های عمودی شهروندان نابرابر از طریق روابط نابرابر مبتنی بر سلسله مراتب و وابستگی به هم پیوند دارند. کنش های افقی قوی در شبکه های مشارکت مدنی مانند انجمن های همسایگی، کانون های رودخوانی، تعاونی ها باشگاه های ورزشی و احزاب مردمی روی می دهند. از نظر پاتنام شبکه های مشارکت مدنی از اشکال ضروری سرمایه اجتماعی هستند. هر چه این شبکه ها در جامعه ای تراکم تر باشند احتمال بیشتری وجود دارد که شهروندان بتوانند در جهت منافع متقابل همکاری کنند از نظر پاتنام هر چه ساختار سازمانی افقی تر باشد، موفقیت نهادی آن در اجتماع بیشتر است. او شبکه عمودی یا سلسله مراتبی را فاقد توان برقراری اعتماد و همکاری اجتماعی می داند. دو عامل اساسی این قضیه، یکی غیر موثق بودن جریان اطلاعات در شبکه عمودی نسبت به شبکه افقی است (به سبب اینکه اطلاعات صحیح اجازه بهره کشی و استعمار را نمی دهد) و دوم اینکه هنجارهای معامله متقابل و مجازات های مربوط به تخلف از آن که مانع فرصت طلبی می شوند، در شبکه های عمودی برای مقامات عالی کمتر وضع می گردند و کمتر هم اجرا می شوند. او این سودمندی ها را برای شبکه های مشارکت مدنی برمی شمارد. افزایش هزینه های بالقوه عهدشکنی در معاملات، تقویت هنجارهای قوی معامله متقابل، تسهیل ارتباطات و بهبود جریان اطلاعات در مورد قابل اعتماد بودن افراد و ارائه چارچوبی فرهنگی برای همکاری (ایمانی جاجرمی، ۱۳۸۰: ۳۸-۳۷).

هنجارهای معامله متقابل

در گروه اجتماعی هنجارهایی هستند که مهم ترین سودمندی آنها تقویت اعتماد، کاهش هزینه معاملات و تسهیل همکاری است. او هنجارهای معامله را از مولدترین اجزای سرمایه اجتماعی می داند. گروه ها و جوامعی که بر آنها این هنجارها حاکم است و از آن پیروی می کنند، به شکل موثری بر فرصت طلبی و مشکلات عمل جمعی فائق می آیند (از کیا و حسنیاد، ۱۳۸۸).

خلاصه مطالب، این که اساس نظریه پاتنام این ادعاها را تقویت می کند که:

۱- شبکه‌ها و هنجارهای اجتماعی برای همکاری، مشارکت و هماهنگی اجتماعی ضروری هستند.

۲- اعتماد اجتماعی پیامدهای مهمی برای دموکراسی در پی دارد.

۳- اعتماد اجتماعی در آمریکای بعد از جنگ دچار کاهش شده است (پورموسوی، ۱۳۸۱، ۱۶۲).

در واقع پاتنام بقاء و دوام تعاون و همکاری هدفمند را در گرو وجود اعتماد اجتماعی و اعتماد را متضمن و دربردارنده پیش بینی رفتار کنش گر مستقل دانسته است. پاتنام در رابطه با تاثیر روابط اجتماعی در اشکال رسمی و غیررسمی بر اعتماد اجتماعی افراد می نویسد: همبستگی نزدیک بین اعتماد اجتماعی و مشارکت نهادی در انجمن‌ها به افراد خاص و موقعیت‌های زمانی ویژه مربوط نمی شود بلکه همه کشورها را شامل می شود (پاتنام، ۱۳۸۸: ۷۶).

بورديو نیز اعتماد اجتماعی را جمع منابع بالقوه و بالفعلی در نظر می گیرد که نتیجه مالکیت شبکه بادوامی از روابط نهادی شده بین افراد می باشد. از نظر وی سرمایه اجتماعی مستلزم شرایطی به مراتب بیش از وجود صرف شبکه پیوندها است. بلکه پیوندهای شبکه ای می بایست از نوع خاصی باشند، یعنی مثبت و مبتنی بر اعتماد باشند و این نوع از سرمایه اجتماعی است که در نهایت پاداش اقتصادی یا سرمایه اقتصادی در پی دارد (Winter ۲۰۰۲: ۲، به نقل از موسوی، ۱۳۸۹: ۷۹).

با توجه به نکته ظریفی که بورديو اشاره می کند، هر نوع مشارکتی منجر به اعتماد اجتماعی یا سرمایه اجتماعی نمی شود بلکه مشارکتی به سرمایه اجتماعی منجر می شود که مبتنی بر اعتماد باشد. یعنی ممکن است افرادی در حال انجام کار مشارکتی باشند، اما از روی اجبار یا اضطرار دست به مشارکت زده باشند، در این نوع مشارکت چون اعتمادی بین افراد وجود ندارد، سرمایه اجتماعی شکل نمی گیرد. در عصر جدید، نخستین الگوهای مشارکت که با الهام از تحولات کشورهای اروپایی به خصوص فرانسه در ایران پیاده گردید، تأسیس مجلس شورای ملی بود. در ادامه این روند، انقلاب مشروطیت، نهضت ملی شدن صنعت نفت، و پس از آن انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ و سپس برگزاری انتخابات از مصادیق مشارکت‌های رسمی در جامعه ایران می باشد (وثوقی، ۱۳۸۳: ۱۱۱).

مشارکت اجتماعی دارای دو بعد است: بعد مشارکت ذهنی و بعد مشارکت عینی. منظور از بعد ذهنی، میزان تمایل فرد به مشارکت اجتماعی و کارهای مشارکتی و

گروهی است. در واقع فارغ از اینکه فرد به لحاظ عینی و واقعی مشارکت فعالی در نهادها، انجمن‌ها و ... داشته باشد یا نه؟ آنچه حائز اهمیت است نگرش ذهنی فرد و تمایل درونی وی به کارهای مشارکتی است (تونکیس، ۱۳۸۷: ۹۲).

در بعد عینی، فرد در سطوح مختلف از جمله عضو انجمن و نهاد بودن، شرکت در تصمیم‌گیری، نظارت بر اجرای امور و... عمل مشارکتی انجام می‌دهد. مشارکت اجتماعی از مجموع بعد ذهنی و بعد عینی تشکیل می‌شود و صرفاً تمایل به مشارکت کافی نیست. در مجموع با توجه نظریات پاتنام، دورکیم، فوکویاما، بوردیو و ... انتظار می‌رود هرچه تعاملات و شبکه اجتماعی دانشجویان بیشتر باشد و مشارکت اجتماعی بیشتری داشته باشند اعتماد اجتماعی آنها بالاتر باشد و بالعکس (عظیمی، ۱۳۷۳: ۶۴).

فرضیات تحقیق

- احساس امنیت ارتباط مستقیم و مثبتی با اعتماد اجتماعی به پلیس در شهرستان بم دارد. (گیدنز، لوهمان)
- مشارکت اجتماعی ارتباط مستقیم و مثبتی با اعتماد اجتماعی به پلیس در شهرستان بم دارد. (پاتنام، فوکویاما)
- رضایت از عملکرد پلیس ارتباط مستقیم و مثبتی با اعتماد اجتماعی به پلیس در شهرستان بم دارد (اینگلهارت و پاتنام)

مدل تبیینی تحقیق

در مدل فوق نحوه تعامل متغیرهای مستقل با یکدیگر و نیز نحوه تأثیرگذاری متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته بر اساس مبانی تئوریک، نشان داده شده است.

روش شناسی تحقیق

این تحقیق با توجه به اهداف و فرضیات آن از نوع توصیفی-تبیینی است. روش تحقیق پیمایش و ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته است.

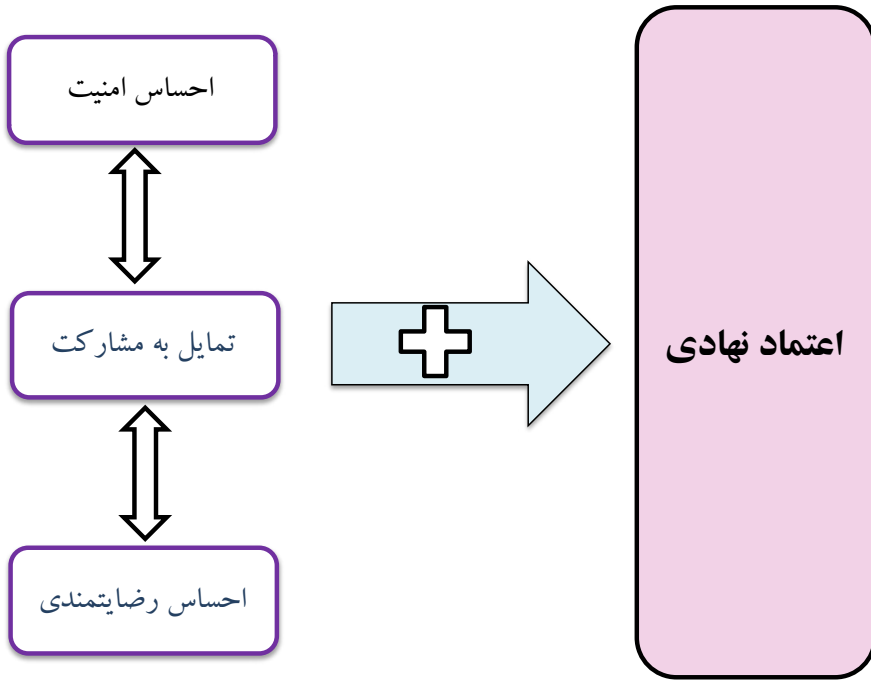
واحد تحلیل

در پژوهش حاضر واحد تحلیل اعتماد نهادی، سطح تحلیل، کسبه مشغول به فعالیت اقتصادی و واحد مشاهده، افراد است.

حجم نمونه و شیوه نمونه‌گیری

باتوجه به آمار صنف بازاریان شهرستان بم تعداد کل بازاریان مشغول به فعالیت اقتصادی در شهر بم ۶۱۲ نفر اعلام شده است که با استفاده از جدول مورگان جمع

نمونه این پژوهش ۲۰۰ نفر انتخاب شد که با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی

ساده پاسخگویان انتخاب شدند.

نوع داده‌ها

داده‌های مورد استفاده از نوع دست اول است که از طریق پرسشنامه گردآوری شده است.

روش گردآوری داده‌ها

روش‌های آماری مورد استفاده برای تجزیه و تحلیل اطلاعات پرسشنامه از نرم افزار SPSS ورژن ۱۸ استفاده شده که شامل آمار توصیفی، آزمون رگرسیون و تحلیل مسیر می‌شود.

اعتبار^۱ و پایایی^۲ تحقیق

برای احتساب روایی مقیاس‌ها از آلفای کرونباخ استفاده شد. این مقیاس‌ها با آلفای بیش از ۰/۷ به دست آمد که نشان از روایی درونی قابل اطمینان است.

۱- Validity

۲-Reliability

جدول شماره ۱ مقدار روایی مقیاس ها

پرسشنامه نهایی			پرسشنامه مقدماتی			شاخص
تعداد گویه	تعداد پاسخگو	توسط روانشناس	تشریح روایی	تعداد گویه	تعداد پاسخگو	
۵	۱۸۵	۰/۸۱	۰/۷۴	۵	۱۵	اعتماد نهادی
۶	۱۸۵	۰/۷۹	۰/۶۲	۶	۱۵	احساس امنیت
۴	۱۸۵	۰/۸۶	۰/۸۵	۴	۱۵	مشارکت اجتماعی
۳	۱۸۵	۰/۷۰	۰/۸۸	۳	۱۵	رضایتمندی از عملکرد پلیس

برای معتبرسازی نتایج این تحقیق از نظر کارشناسان و صاحب نظران جهت انتخاب گویه های مناسب استفاده شد. در تحقیق حاضر از اعتبار سازه استفاده شده است. با حذف گویه هایی که در تحلیل عامل زیر ۰/۴ بودند فرایند معتبرسازی انجام شد.

بار عاملی گویه	گویه	متغیر
۰/۶۴۹	از رابطه با اقوام و خویشان احساس آرامش می کنم.	اعتماد بین شخصی
۰/۶۹۸	مایلم با هم چراغان خود رفت و آمد خانوادگی داشته باشم.	
۰/۵۸۳	در سپردن کلید مغازه ام به اعضای خانواده شک و تردید به خود راه نمی دهم	
۰/۴۸۹	همسایه خوب از برادر به آدم نزدیک تر است	
۰/۵۷۴	این روزها چشم راست به چشم چپ اعتماد ندارد	اعتماد تعمیم یافته
۰/۷۵۴	حاضرم ضامن وام دیگر کسبه شوم.	
۰/۸۷۶	اگر یکی از هم چراغانم نیاز به کمک داشته باشد دریغ نمی کنم.	
۰/۶۴۲	راست است که می گویند باید نان خود را دزدید و خورد.	

اعتماد نهادی	۰/۵۳۲	پاسگاه نزدیک به محل کسب من گوش به زنگ است.
	۰/۴۶۳	شکایت بردن به پلیس "از دزد به دزد" شکایت بردن است.
	۰/۷۳۲	من به مأموران نیروی انتظامی اعتماد تام دارم.
	۰/۶۸۳	در عدالت قوه قضائیه شک ندارم.
	۰/۸۷۱	در مجموع از عملکرد پلیس بازار راضیم.

جدول شماره ۲ نحوه مفهوم سازی متغیر احساس امنیت

محل اخذ گویه	گویه
افسانه کمالی	در شرایط فعلی، آبرو و حیثیت مردم توسط پلیس تاجه اندازه محترم شمرده می‌شود؟
افسانه کمالی	در شرایط فعلی، مال و سرمایه مردم کشورمان تاجه اندازه در امان است؟
محقق ساخته	در شرایط فعلی، بازاریان تاجه حد قادرند بدون ترس تا دیروقت شب مغازه را باز نگاه دارند؟
اسماعیل حسونند	در مغازه از نظر خطر سرقت یا وقوع جرم چقدر احساس امنیت می‌کنید؟
اسماعیل حسونند	بعد از تاریکی هوا در حین قدم زدن در خیابان چقدر احساس امنیت می‌کنید؟
اسماعیل حسونند	هنگامی که با افراد غریبه تعامل برقرار می‌کنید، چقدر احساس امنیت می‌کنید؟
اسماعیل حسونند	تاجه میزان احساس می‌کنید با حضور پلیس، بازار به مکانی امن مبدل می‌شود؟
محقق ساخته	به نظر شما تاجه میزان در کشور، خشونت و درگیری‌های مسلحانه وجود دارد؟
محقق ساخته	به نظر شما به طور کلی میزان احساس امنیت در کشور چقدر است؟

جدول شماره ۳ نحوه مفهومی سازی متغیر مشارکت اجتماعی

محل اخذ گویه	گویه	مفهوم
فاطمه گلایی	اگر با مورد امنیتی مواجه شوم، پلیس قادر است کمک زیادی جهت رفع مشکل انجام دهد.	مشارکت نظری
بهمن سبحانی	نمی توان بدون ارتباط با پلیس زندگی امن را تجربه کرد.	
اسماعیل حسونند	میزان موفقیت برای برقراری امنیت در گرو فعالیت های گروهی است.	
اسماعیل حسونند	مایلم با نیروهای انتظامی و امنیتی مختلف همکاری کنم.	
بهمن سبحانی	لزومی ندارد به محض مشاهده مورد مشکوک به پلیس اطلاع دهم.	مشارکت عملی
محقق ساخته	تجربه خوبی از ارتباط با واحد نظارت بر اماکن عمومی داشته ام	
محقق ساخته	پاسخ مناسب انتظام را از ارتباط با پلیس ۱۱۰ گرفته ام	
محقق ساخته	با پلیس راهنمایی و رانندگی برای کنترل ترافیک بازار همکاری داشتم	

جدول شماره ۴ نحوه مفهومی سازی متغیر رضایتمندی از عملکرد پلیس

محل اخذ گویه	گویه
محقق ساخته	۱. از وظیفه شناسی پلیس در بازار راضی هستم
محقق ساخته	۲. تاچه میزان شرایط طوری شده است که به خود گفته باشید کاش اصلاً بدنیا نمی آمدم.
محقق ساخته	۳. تاچه میزان احساس می کنید برخورد پلیس با شهروندان ناامید کننده است؟
محقق ساخته	۴. تاچه میزان از امکانات و خدمات امنیتی موجود در محل کسب و کار رضایت دارید؟
محقق ساخته	۵. تا چه میزان حضور پلیس در بازار باعث رضایت خاطر کسبه و مشریان می شود؟
محقق ساخته	۶. درمجموع از فعالیت های نیروی انتظامی در بازار چقدر رضایت دارید؟
مهناز مقبول اقبالی	۷. به طور کلی در زمان کار چقدر احساس رضایت دارید؟

یافته های تحقیق

با توجه به این که میزان اعتماد نهادی به پلیس بعد از وقوع زلزله بم بیشتر شده است. کشف دلایل و سنجش میزان معنی داری آن نکته قابل توجه برای جامعه شناس محسوب می شود. در بخش توصیفی این مقاله مشخص شد ۴۸/۱ درصد از پاسخگویان اعتمادشان به پلیس بعد از زلزله بیشتر شده است، ۲۹/۱ درصد فرقی نکرده است و زیاد، ۲۲/۷ درصد از پاسخگویان میزان اعتمادشان به پلیس کمتر شده است. در بخش دوم تحقیق حاضر مهم ترین عوامل و سهم آنان در افزایش اعتماد به پلیس مورد توجه قرار می گیرد.

جدول شماره ۵ توزیع فراوانی میزان اعتماد نهادی پاسخگویان بعد از زلزله

درصد	فراوانی	میزان اعتماد نهادی پیش از زلزله
۴۸/۱	۸۹	بیشتر شده
۲۹/۱	۵۴	فرقی نکرده
۲۲/۷	۴۲	کمتر شده
۱۰۰	۱۸۵	جمع

تحلیل داده‌ها:

در این قسمت به آزمون فرضیات تحقیق منبث از مبانی تئوریک پرداخته می‌شود. تکنیکی که جهت آزمون فرضیات مورد استفاده قرار می‌دهیم تحلیل رگرسیون و تحلیل مسیر میباشد. نتایج این آزمون نشان داد که فرض نرمال بودن توزیع متغیر اعتماد اجتماعی، تأیید می‌شود.

$$\text{Kolmogorov-smirnov } z = ۱/۰۹۸ \text{ sig} = ۱۷۹$$

جدول شماره ۶ تحلیل رگرسیون رابطه متغیرهای مستقل و اعتماد اجتماعی

متغیر وابسته	ضریب همبستگی چندگانه (R)	ضریب تعیین (R square)	مقدار F	سطح معناداری (sig)
اعتماد اجتماعی	.۷۰۸	.۵۰۲	۵۱,۳۱۳	.۰۰۰

با توجه به جدول فوق ضریب تعیین برابر $۰/۵۰۲$ می‌باشد و نشان دهنده این است که ۵۰ درصد از اعتماد اجتماعی به وسیله متغیرهای مستقل (احساس امنیت، مشارکت اجتماعی و رضایتمندی از عملکرد پلیس) تبیین می‌شود. مقدار آزمون $F=۱,۳۱۳$ و سطح معنی داری برابر با $۰/۰۰۰$ می‌باشد که نشان می‌دهد، ضریب همبستگی و ضریب تبیین مشاهده شده بین متغیرهای مستقل با متغیر وابسته را می‌توانیم به جمعیت نمونه تعمیم دهیم. در جدول زیر با انجام تحلیل رگرسیون چندگانه، سهم هر یک از متغیرهای مستقل در تبیین واریانس متغیر وابسته مشخص شده است.

جدول شماره ۷ ضرایب رگرسیون

فرضیه	متغیرهای مستقل	ضریب خام رگرسیون	انحراف استاندارد	ضریب استاندارد رگرسیون Beta	آزمون T	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
	عرض از مبدا	۲۳۰۴۳	۳۸۰۴		۶۰۵۸	۰/۰۰۰	-
۱	احساس امنیت	۰/۵۵۰	۰/۰۹۴	۰/۲۷۴	۵/۸۶۴	۰/۰۰۰	تأیید
۲	مشارکت اجتماعی	۰/۲۱۵	۰/۰۵۷	۰/۱۵۲	۰/۷۹۸	۰/۰۰۰	تأیید
۳	رضایتمندی از عملکرد پلیس	۰/۷۴۰	۰/۱۱۲	۰/۳۳۶	۶/۶۲۷	۰/۰۰۰	۰/۷۴۰

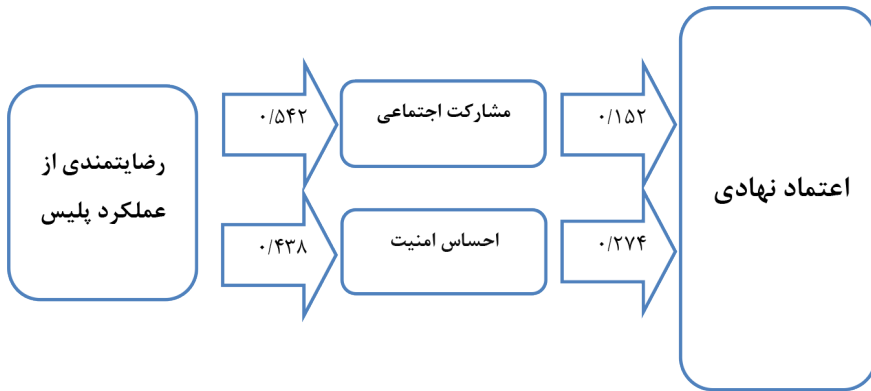
فرضیه شماره ۱ ضریب استاندارد رگرسیون متغیر احساس امنیت برابر ۰/۲۷۴ است. این مقدار حاکی از آن است که به ازای یک واحد افزایش در متغیر مستقل میزان احساس امنیت، متغیر وابسته یعنی اعتماد اجتماعی ۲۷۴ واحد، افزایش پیدا می کند. این مقدار با سطح معنی داری ۰/۰۰۰ قابل تعمیم به جمعیت است.

فرضیه شماره ۲ ضریب استاندارد رگرسیون برای متغیر مشارکت اجتماعی برابر با ۰/۱۵۲ است. این مقدار حاکی از آن است که به ازای یک واحد افزایش در متغیر مستقل مشارکت اجتماعی، متغیر وابسته یعنی اعتماد اجتماعی ۰/۱۵۲ واحد، افزایش پیدا می کند. این مقدار با سطح معنی داری ۰/۰۰۰ قابل تعمیم به جمعیت است.

فرضیه شماره ۳ ضریب استاندارد رگرسیون برای متغیر رضایتمندی از عملکرد پلیس برابر با ۰/۳۳۶ است. این مقدار حاکی از آن است که به ازای یک واحد افزایش در متغیر مستقل مشارکت اجتماعی، متغیر وابسته یعنی اعتماد اجتماعی ۰/۳۳۶ واحد، افزایش پیدا می کند. این مقدار با سطح معنی داری ۰/۰۰۰ قابل تعمیم به جمعیت است.

در فرایند تحلیل مسیر مشخص شد هر سه متغیر مستقل تحقیق تأثیر مثبتی بر میزان اعتماد نهادی داشتند، اما در این میان دو متغیر (احساس امنیت و مشارکت اجتماعی) به صورت مستقیم بر اعتماد نهادی نسبت به پلیس تأثیر گذاشتند و یک متغیر (احساس رضایتمندی) بصورت غیر مستقیم اعتماد نهادی را تحت تأثیر قرار داده است. رضایتمندی از عملکرد پلیس ابتدا با شدت ۰/۵۴۲ میزان مشارکت را افزایش می دهد و سپس بر اعتماد نهادی با شدت ۰/۱۵۲ تأثیر می گذارد. در مورد تأثیر میزان رضایتمندی بر احساس امنیت مقدار ۰/۴۳۸ به دست آمده که با شدت

۰/۲۷۴ موجب تأمین اعتماد نهادی به پلیس شده است.

نتایج حاصل از تحلیل مسیر به وضوح نشان می‌دهد رضایت‌مندی از عملکرد پلیس با تأثیری به مقدار ۰/۴۳۸ بر متغیر میزان تمایل به مشارکت با پلیس تأثیر می‌گذارد هر چند این متغیر مستقل به شکل مستقیم با اعتماد اجتماعی در ارتباط است اما مقدار آن تنها ۰/۱۵۲ است که مقایسه با متغیر مستقل احساس امنیت که با مقدار ۰/۲۷۴ بر میزان اعتماد اجتماعی تأثیر گذاشته میزان کمتری را نشان می‌دهد.

بحث و نتیجه گیری

با توجه به این که اعتماد مهم ترین مؤلفه سرمایه اجتماعی است، لذا رابطه تنگاتنگی بین این دو مفهوم وجود دارد. زمانی سرمایه اجتماعی بالا خواهد بود که افراد به نهادهای مختلف و افراد غریبه اعتماد داشته باشند چرا که معمولاً افراد به نزدیکان خود اعتماد دارند، لذا برای افزایش سرمایه اجتماعی لازم است که اعتماد نهادی و تعمیم یافته به ویژه به نهادهای تأمین کننده امنیت در جامعه افزایش یابد. یافته‌های این تحقیق نتایج تحقیق علی ساعی و قدیر بخشی را مبنی بر افزایش مشارکت همدلانه و بالا رفتن میزان اعتماد نهادی را تأیید می‌کند (ساعی، ۱۳۹۱: ۱۳). زیرا بر اساس یافته‌های تحقیق حاضر میزان اعتماد بازاریان بم طی یک دهه گذشته یعنی بعد از زلزله به شکل معنی داری نسبت به پلیس افزایش یافته است. بررسی عوامل مؤثر در افزایش اعتماد مهم ترین مسئله تحقیق حاضر بود.

با استناد به آزمون تحلیل مسیر این نتیجه حاصل شد که رضایت از عملکرد پلیس با ضریب استاندارد رگرسیون ۰/۳۳۶ بیشترین واریانس متغیر وابسته اعتماد اجتماعی را تبیین می‌کند. با توجه با تأثیر مثبت و مستقیم این متغیر بر مشارکت اجتماعی (۰/۵۴۲) می‌توان یکی از مهم ترین و تأثیر گذارترین عوامل بر افزایش

اعتماد نهادی به پلیس را در گرو این رابطه تعریف کرد. اگر چه رضایتمندی از طریق ایجاد احساس امنیت نیز در افزایش اعتماد سهیم است اما شدت اثرگذاری آن به نسبت کمتر است. در تحقیق فریدون کامران و اسلام احمدیان مهم ترین عوامل تأثیرگذار بر میزان اعتماد به پلیس به ترتیب احساس امنیت، روحیه دگرخواهی و ویژگی های شخصیتی گزارش شده است (کامران، احمدیان، ۱۳۸۸: ۱۹). لازم به ذکر است مؤلفه احساس امنیت در تحقیق حاضر نیز به شکل معنی دار بر میزان اعتماد به پلیس تأثیر گذاشته است. نتایج این تحقیق همچنین از جهاتی با سایر تحقیقات نظیر: یافته های پیمایش ملی ارزش ها و نگرش ها ۱۳۸۲؛ امیرکافی ۱۳۸۴؛ بالاخانی ۱۳۸۴، افشانی ۱۳۸۸، ادیبی سده، ۱۳۸۹ اختلاف نظر دارد. در این تحقیقات علت کاهش اعتماد نهادی ریشه در پایین بودن میزان اعتماد بنیادین، بین شخصی و تعمیم یافته در ایران دارد. حال آنکه تجربه بم در این تحقیق نشان می دهد اولاً شکاف اساسی میان انواع اعتماد بنیادین، بین شخصی و تعمیم یافته با اعتماد نهادی در ایران معنا دار است و ثانیاً افزایش اعتماد نهادی از طریق مشارکت های محلی و نهادهای مردم محور امکان پذیر است. تجربه شهرستان بم و تحلیل داده های به دست آمده در این خصوص نشان می دهد افزایش سطح اعتماد به پلیس در مقایسه با دیگر نهادهای رسمی تا به این اندازه مؤثر نبوده است، لذا می توان نتیجه گرفت تأثیر مشارکت محلی بر افزایش اعتماد نهادی به هیچ وجه اتفاقی نیست و قابل تعمیم به سایر نهادها می باشد (سالاری، ۱۳۹۲: ۸۷).

طبق نتایج پیمایش ملی ارزش ها و نگرش های ایرانیان در ۲۸ مرکز استان، مشخص شد همزمان با کاهش مشارکت های مردمی با نهادهای رسمی میزان اعتماد نهادی رو به کاهش می گذارد و زمینه ساز نوعی بدبینی در شهروندان می شود. در این تحقیقات میزان اعتماد به گروه های شغلی به شرح زیر گزارش شده است: (معلمان ۷۷ درصد)، (اساتید دانشگاه ۷۱ درصد)، (ورزشکاران ۶۲ درصد)، (پزشکان ۵۶ درصد)، (ارتشی ها ۵۶ درصد)، (پلیس راهنمایی و رانندگی ۵۵ درصد)، (دانشجویان ۵۳ درصد)، (نیروی انتظامی ۵۳ درصد)، (کارگران ۴۹ درصد)، (هنرمندان ۴۸ درصد)، (روحانیون ۴۰ درصد)، (قضات ۳۵ درصد)، (روزنامه نگاران ۳۳ درصد)، (مدیران دولتی ۲۲ درصد)، (رانندگان تاکسی ۲۱ درصد، کسبه ۱۷ درصد)، (تجار و بازاریان ۱۰ درصد) و در نهایت بنگاه داران مسکن و ماشین ۴ درصد (ارزش ها و نگرش های ایرانیان، ۱۳۸۲: ۲۶۷). درحالیکه اعتماد مردم بم به پلیس روند صعودی داشته است. با توجه به اهمیت مقوله اعتماد اجتماعی نسبت به پلیس پیشنهاد می شود به منظور افزایش مشارکت متقابل میان پلیس و مردم نیروی انتظامی به تأسیس یک

سمت ویژه تحت عنوان «پلیس بازار» اقدام کند و در گزینش افراد مناسب در این پست به ساختارهای شخصیتی توجه کند. همواره مهم است این افراد آموزش‌های لازم برای جلب مشارکت مردم ببینند و در بازار حضور دائمی داشته باشند. از آن جا که بازار به شکل سنتی در ایران محل برگزاری مراسم‌های ملی و مذهبی است، مشارکت محلی بازاریان با پلیس زمینه‌ساز افزایش رضایتمندی می‌شود و با توجه به نتایج این تحقیق رضایتمندی از طریق ایجاد مشارکت و احساس امنیت اجتماعی موجب افزایش اعتماد اجتماعی را فراهم می‌کند.

- ابراهیمی لویه، عادل (۱۳۸۵)، اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در بین مردم شهر گرمسار، فصلنامه پیک نور، سال هفتم، شماره سوم.
- احمدی، قاسم (۱۳۸۱)، اعتماد مردم به حکومت در سه دوره تاریخی مغول، صفویه و قاجاریه پایان نامه کارشناسی ارشد جامعه شناسی، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.
- ادیبی و دیگران (۱۳۸۹)، سنجش اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در مراکز شهرستان های چهارمحال و بختیاری، فصلنامه جامعه شناسی کاربردی، سال بیست و یکم (شماره پیاپی) ۴۰ شماره ۴. آرون، ریمون (۱۳۷۲)، مراحل اساسی اندیشه در جامعه شناسی، ترجمه باقر پرهام، آموزش انقلاب اسلامی، چاپ سوم.
- آزاد ارمکی، تقی و افسانه کمالی (۱۳۸۳)، بررسی تطبیقی اعتماد متقابل در بین دوجنس، اعتماد، اجتماع و جنسیت، مجله انجمن جامعه شناسی ایران، دوره پنجم، شماره ۲.
- ازکیا، مصطفی و غلامرضا غفاری (۱۳۸۳)، بررسی رابطه بین اعتماد و مشارکت اجتماعی در نواحی روستایی کاشان، فصلنامه نامه علوم اجتماعی، شماره ۱۷.
- ازکیا، مصطفی و کریم حسینی راد (۱۳۸۸)، نقش اعتماد اجتماعی در مشارکت مردم در طرح های توسعه روستایی، پژوهشنامه علوم اجتماعی، سال سوم، شماره اول.
- افشانی، علیرضا و دیگران (۱۳۸۸)، اعتماد اجتماعی در شهر یزد: تحلیلی از سطوح و عوامل، جامعه شناسی کاربردی، سال بیستم، شماره پیاپی ۳۶، شماره ۴.
- افشانی، علیرضا و دیگران (۱۳۸۸)، پژوهشی درباره رابطه دینداری و اعتماد اجتماعی، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۴۹.
- امیرکافی، مهدی (۱۳۷۴)، اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه شهید بهشتی تهران.
- اوجاقلو، سجاد و محمدجواد زاهدی (۱۳۸۴)، بررسی اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در بین ساکنان شهر زنجان، مجله جامعه شناسی ایران، دوره ششم، شماره ۴.
- اینگلهارت، رونالد (۱۳۷۳)، تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته صنعتی، ترجمه مریم وتر، تهران، امیرکبیر.
- بالاخانی، قادر (۱۳۸۴)، بررسی تأثیر میزان استفاده از رسانه های جمعی بر اعتماد اجتماعی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم تهران.
- بهشتی حسینی، سیدعلیرضا و حسین هادوی (۱۳۸۵)، نقش اعتمادسازی در افزایش مشارکت عمومی از دیدگاه امام خمینی (ره)، نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۹.
- پاتنام، رابرت (۱۳۸۰)، دموکراسی و سنت های مدنی، ترجمه محمدتقی دلفروز، تهران، غدیر.
- تاجبخش، کیان (۱۳۸۵)، سرمایه اجتماعی: اعتماد، دموکراسی و توسعه، تهران، شیرازه.

- تونکیس، فرانک (۱۳۸۷)، اعتماد و سرمایه اجتماعی، ترجمه محمدتقی دلفروز، تهران، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- جواهری، فاطمه و قادر بالاخانی (۱۳۸۵)، رسانه جمعی و اعتماد: بررسی تأثیر رسانه‌های جمعی بر اعتماد اجتماعی، مشهد، مجله علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی، شماره ۱.
- چلبی، مسعود (۱۳۷۵)، جامعه‌شناسی نظم، تهران: نشرنی.
- چلبی، مسعود و حسین موسوی. ۱۳۸۷. بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر شادمانی در سطوح خرد و کلان، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره نهم، شماره ۱ و ۲.
- ربانی، رسول و صمد بهشتی (۱۳۹۰)، بررسی تجربی رابطه دینداری و رضایت از زندگی، مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، بهار و تابستان.
- رجبی، محسن (۱۳۹۰)، بررسی تجربی اعتماد سیاسی دانشجویان به روحانیت، پایاننامه کارشناسی ارشد پژوهشکده امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی.
- رجبی پور، محمود (۱۳۸۴)، درآمدی بر عوامل مؤثر بر احساس امنیت، کنکاشی بر جنبه‌های مختلف امنیت عمومی و پلیس، مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی جلد ۲، معاونت پژوهش دانشگاه علوم انتظامی.
- رفیع پور، فرامرز (۱۳۸۴)، آناتومی یا آشفتگی اجتماعی: پژوهشی در زمینه پتانسیل آنومی در شهر تهران، تهران: سروش، چاپ اول.
- زتومکا، پیوتر (۱۳۸۴)، اعتماد، نظریه جامعه‌شناختی، ترجمه فاطمه گلابی، تبریز، نشر ستوده.
- ساعی، علی؛ بخشی، قدیر (۱۳۹۱)، بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر افزایش میزان اعتماد اجتماعی به پلیس، مجله مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۳۰، صص ۱۳-۲۵.
- سامپسون، در، گولد جولوس و ویلیام کولب (۱۳۷۶)، فرهنگ علوم اجتماعی، گروه مترجمان به کوشش محمدجواد زاهدی، تهران، مازیار، چاپ دوم.
- سردارنیا، خلیل و دیگران (۱۳۸۸)، تأثیر حکمرانی خوب و سرمایه اجتماعی بر اعتماد سیاسی. نمونه موردی؛ شهرهای مشهد و سبزوار، پژوهشنامه علوم سیاسی، سال پنجم، شماره ۱.
- صدیق سروستانی، رحمت‌الله (۱۳۸۲)، نظم بهنجار و رفتار نابهنجار، فصلنامه دانش انتظامی، سال پنجم، شماره ۱.
- عظیمی‌هاشمی، مژگان (۱۳۷۳)، بررسی رابطه اعتماد اجتماعی و سوگیری عامگرایانه در تعاملات اجتماعی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه شهید بهشتی.
- فوکویاما، فرانسیس (۱۳۷۹)، پایان نظم: سرمایه اجتماعی و حفظ آن، مترجم غلامعباس توسلی، تهران: جامعه ایرانیان.
- فوکویاما، فرانسیس، (۱۳۸۲)، سرمایه اجتماعی، ترجمه سعید شریعتی، اندیشه یاس، سال اول.
- فیروزآبادی، احمد (۱۳۸۲)، بررسی سرمایه اجتماعی در ایران و راه‌های ارتقاء آن، تهران،

شورای عالی انقلاب فرهنگی.

- قدیمی، مهدی (۱۳۸۶)، بررسی میزان اعتماد اجتماعی و عوامل موثر بر آن در بین دانشجویان دانشگاه‌های زنجان، پژوهشنامه علوم انسانی، شماره ۵۳.
- کامران، فریدون، احمدیان، اسلام (۱۳۸۸)، بررسی میزان اعتماد اجتماعی مردم به پلیس و عوامل مرتبط با آن در استان ایلام، فصلنامه ی پژوهش اجتماعی، سال دوم، شماره چهارم، صص ۲۰-۴۰.
- کلمن، جیمز (۱۳۷۷)، بنیان‌های نظریه اجتماعی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، نشر نی.
- کسل، فیلیپ (۱۳۸۳)، چکیده آثار گیدنز، ترجمه حسن چاوشیان، تهران، ققنوس، چاپ اول.
- کلته، ابراهیم (۱۳۸۱)، فرهنگ یادگیری و مشارکت در میان ترکمن‌ها، مجموعه مقالات مردم و همگرایی.
- کمالی، افسانه (۱۳۸۲)، مطالعه تطبیقی اعتماد اجتماعی در دو حوزه فرهنگ و سیاست، رساله دکتری جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۸)، جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری. تهران: نشر نی، چاپ پنجم.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۴)، پیامدهای مدرنیت، ترجمه محسن ثلاثی، تهران، مرکز.
- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۶۹)، بررسی زمینه‌های مشارکتی روستاییان و ارتباط آن با ترویج کشاورزی، تهران، معاونت ترویج و مشارکت مردمی وزارت جهاد سازندگی.
- محمدی شکبیا، عباس (۱۳۷۵)، بررسی عوامل موثر بر میزان اعتماد دانشجویان دانشکده علوم اجتماعی، پایاننامه کارشناسی ارشد پژوهش علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی.
- مقبول اقبالی، مهناز (۱۳۸۶)، بررسی اعتماد اجتماعی شهروندان تهرانی به عنوان مؤلفه مؤثر بر مشارکت و همکاری آنان با شهرداری، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران.
- منصوریان، محمدکریم و حسین قدرتی (۱۳۸۸)، اعتماد اجتماعی و تعیین‌کننده‌های آن: رهیافت نهادمحور یا جامعه‌محور؟ جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیستم، شماره پیاپی ۳۴، شماره ۲.
- موسوی، میرطاهر (۱۳۸۹)، مشارکت اجتماعی یکی از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۳.
- وثوقی، منصور و هاشم آرام. (۱۳۸۸)، بررسی اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در شهر خلخال، پژوهشنامه علوم اجتماعی، سال سوم، شماره ۳.
- یافته‌های پیمایش در ۲۸ مرکز استان کشور، ارزشه ۱ و نگرش‌های ایرانیان / موج دوم. ۱۳۸۲، دفتر طرح‌های ملی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.